

**1467'DE MUHAMMED ADLI BİR MÜELLİFİN YAZDIĞI MANZUM SÎRET'TE
TAHKİYE VE BİR ANLATIM TEKNİĞİ OLARAK "DİR" KULLANIMI**

THE USE OF "DIR" AS A NARRATION AND AN EXPRESSION TECHNIQUE IN THE POETIC SIRET
(PROPHETIC BIOGRAPHY) WRITTEN BY AN AUTHOR NAMED MUHAMMAD IN 1467

Hasan Ali ESİR

Prof. Dr. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
*Prof. Dr. Recep Tayyip Erdoğan University, Faculty of Arts and Sciences,
Department of Turkish Language and Literature*
hasan.esir@erdogan.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0002-0892-9880>

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi-Journal of Turkish Language and Literature
TÜRKDED-3, Aralık-December 2021 Rize

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 09.09.2021
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 20.09.2021
Sayfa-*Pages* : 1-22

1467’DE MUHAMMED ADLI BİR MÜELLİFİN YAZDIĞI MANZUM
SÎRET’TE TAHKİYE VE BİR ANLATIM TEKNİĞİ OLARAK “DİR”
KULLANIMI¹

*Prof. Dr. Hasan Ali ESİR*²

Öz

Sîret, genel olarak Hz. Peygamber’in hayatını konu alan bilim dalı olup bu konuda yazılan eserlerin adıdır. Bugün daha ziyade *sîret* yerine, onun çokluk şekli olan *siyer* kelimesi teklik anlamda kullanılmaktadır. Siyer; “davranış, hâl, yol, âdet, Hz. Muhammed’in hayatı ve hayatını konu alan bilim dalı ve bu dalda yazılan eser” vb. anlamlara gelmektedir. *Sîret*/siyerlerde, Hz. Peygamber’in hayatı çeşitli konu ve başlıklar altında anlatılmaktadır. Başta sözlü olarak anlatılan ve daha sonra yazıya geçirilen dinî/kahramanlık hikâyeleri ve bunlar arasında yer alan *sîret* metinleri önemli yer tutmaktadır. Bu çalışmada 872’de [1467] Muhammed adlı bir müellifin yazdığı ve çeşitli bölüm ve vakalardan oluşa manzum *Sîret*’te; tahkiye/öyküleme ele alınacaktır. Daha sonra bir anlatım tekniği olarak “dir” kullanımını üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Sîret*/siyer, sözlü hikâye, tahkiye, bakış açısı, anlatım tekniği, “dir” kullanımı.

THE USE OF "DIR" AS A NARRATION AND AN EXPRESSION TECHNIQUE IN THE
POETIC SIRET (PROPHETIC BIOGRAPHY) WRITTEN BY AN AUTHOR NAMED
MUHAMMAD IN 1467

Abstract

Sîret, in general, is the branch of science that deals with the life of the Prophet and is the name of the works written on this subject. Today, rather than *sîret*, the word *siyer*, which is the plural form of the former, is used in a singular sense. *Siyer* means "behavior, state, way, custom, the Prophet’s life and the discipline dealing with his life, and the work written on this issue". The life of the Prophet is narrated under various topics and titles in the *sîrets*/siyers. Religious/heroic stories, which were told orally at first and then written down, and the *sîret* texts among them have an important place. In this study, the narration in the poetic *Sîret*, which was written by an author

¹ Bu makale, İstiklal Marşı’nın Kabulünün 100. Yılı ve Yunus Emre’nin Vefatının 700. Yılı Münasebetiyle XIII. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu’nda sunulmuş ancak yayımlanmamış olan aynı isimli bildirinin yeniden gözden geçirilerek düzenlenmiş ve genişletilmiş şeklidir.

²Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hasan.esir@erdogan.edu.tr ORCID: 0000-0002-0199-7266.

named Muhammed in 872 [1467] and composed of various chapters and cases, will be discussed. Then, the use of “dir” as a narration technique will be emphasized.

Keywords: Sîret/siyer, oral story, narration, point of view, narration technique, use of “dir”.

1. Giriş

Sîret, genel olarak Hz. Peygamber’in hayatını konu alan bilim dalı ve bu konuda yazılan eserlerin adıdır. Bugün daha ziyade *sîret* yerine, onun çokluk şekli olan *siyer* kelimesi teklik anlamda kullanılmaktadır. Siyer; “davranış, hâl, yol, âdet, Hz. Muhammed’in hayatı ve hayatını konu alan bilim dalı ve bu dalda yazılan eser vb.” anlamlara gelmektedir. Sîret/siyerlerde, Hz. Peygamber’in hayatı çeşitli konu ve başlıklar altında hikâye edilmektedir. Bu durumda her hikâyede bir ya da daha çok vaka var demektir. Bilhassa anlatma esaslı metinlerde vakayı öne çıkarmak, sadece olayı duyurmaktır. Hâlbuki bir de bunun bedii tarafı vardır. Yani vakanın aktarılma/anlatılma biçim(ler)i vardır. Bunlardan hâkim (ilahi/tanrısal) bakış açısında sözlü-anlatıcı (vaka anlatıcısı için “sözlü-anlatıcı” tabiri kullanıldı), vaka ile ilgili, her şeye hâkimdir. Vakayı gören durumundadır. Bunun yanında sözlü-anlatıcı, bazen kahraman-anlatıcı bakış açısıyla vaka kahramanlarından biri olur; normal bir insanın bildiklerini, gördüklerini, duyduklarını bilir. Bazen de gözlemci bakış açısıyla dış dünyada olup bitenleri gözlemler ve bunları anlatır. Anlatma esaslı metinlerde bu işi “tahkiyeci/anlatıcı” yapar. Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*’te, “tahkiye”ye; “Bir olayı anlatmadaki düzen, anlatış düzeni; “anlatı.” (Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009: 1885) karşılığını vermiştir. “Anlatı”ya da; “Ayrıntılarıyla anlatma; roman, hikâye, masal vb. edebî türlerde bir olay dizisini anlatma biçimi, hikâyeleme, hikâye etme, tahkiye” demiştir (Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009: 102). Anlatma esaslı eserlerde olay/lar, kahraman/lar, mekân/lar, zaman/lar, kısaca olup biten her şey, onları gören, bilen, duyan kimse; kendine has imkân, tercih, dil ve üslupla dinleyicilere anlatır; bu da insandır. Şifahi/sözlü hikâye “şifahi/sözlü dil”le aktarılır. Hikâye/vaka iletişimi gönderici (sözlü anlatıcı), iletici (sözlü dil) ve alıcı (dinleyici) ile gerçekleşir. Sözlü anlatıcı, vakayı anlatırken farklı anlatım teknikleri kullanmakta özgürdür. Onun bu özgürlükten kaynaklı özgün anlatımına tahkiye/öyküleme denir.

1.1. Sözlü Hikâye Merkezleri: Kahveler

Osmanlı’da kahveler hayatın merkezinde idi. Agâh Sırrı Levend’in belirttiğine göre, bu kahveler önceleri “kıssa-hân”ların, sonraları “meddâh”ların uğrak yeri olmuştur. Bunlar, çeşitli hikâyeleri türlü taklitler ve kendilerine özgü deyimlerle anlatırdı. Uzun kış gecelerinde *Hamza-nâme* gibi efsanelerle karışık ciltler tutan kahramanlık hikâyeleri okunur; sessizlik içinde büyük bir heyecanla dinlenirdi (Levend, 1984: 33).” *Hamza-nâmeler* ve *cenk-nâmeleri* de kapsayan *sîretler* önceleri sözlü olarak anlatılmış, daha sonra yazıya geçirilerek günümüze gelmiştir. *Sîret*’te vaka/olay örgüsü farklı ve çeşitlidir. Halk hikâyelerinde ya da mesnevilerde olduğu gibi

kalıp konular vardır. Mesela Hz. Ali'nin üstün meziyetleri öne çıkarılır ve Hz. Peygamber'in en güvendiği ve en yakınındaki kişi olur.

1.2. *Sîret*'in Anlatılma Sebepleri

Sîret'in anlatılmasının pek çok sebebi vardır. Temel sebep bilgi vermektir. Ayrıca bilgi verirken hoş vakit geçirtmek de amaçlanır. Halk hikâyesi anlatma, modern zamandaki televizyon, sinema, spor uğraşısı gibi bir işlev görmekteydi. Hayatın merkezini oluşturmaktaydı. Aynı zamanda savaş ve mücadele ruhunu her zaman canlı tutmak, ders vermek amaçları da vardır. Bu açıdan bakıldığında *Sîret* metinlerinin tarihî, sosyolojik, kültürel vb. açılardan önemi büyüktür ve zengin bir içeriğe sahiptir. *Sîret*'te birebir tarihî olaylarla uyumlu bölümler olduğu gibi, hayal mahsulü, olağanüstülükler, halk kültüründen kaynaklanan kendi başlarına konuya özellik kazandıran motif ve epozotlar/olaylar da bulunmaktadır.

2. Muhammed'in *Sîret*'i

Çalışmamıza konu olan *Sîret* 872'de [1467] Muhammed adlı bir müellif tarafından manzum olarak yazılmıştır. Bugünkü bilgimizle Türk edebiyatında tamamı manzum ilk *Sîret*'dir. Eseri daha önceki çalışmalarımızda tanıtmıştık (Esir, 2019, S 41, s. 65-86; Esir, 2019, S 42, s. 115, 117; Esir, 2021, S 72, s. 133-158). Son çalışmalarımızla birlikte Muhammed *Sîret*'inin 73 nüshasını tespit ettik. Bunlardan 68'i yazmadır. Yazma nüshalarda bölümlerin sayısı değişmektedir. *Sîret*'in İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı MC_Yz_O_0053 demirbaş numarada kayıtlı nüshası ile Berlin Staatsbibliothek Ms.or.fol.3333 numarada kayıtlı nüsha karşılaştırıldığında 39 bölümün olduğu görülmektedir. Bunlardan 13. bölüm "Kıssa-i Ticâret-i Mustafâ 'Aleyhi's-Selâm Berây-ı Hadîcetü'l-Kübrâ Radiya'llâhu 'Anhâ" başlığı altında 936 beyittir. *Sîret*'in, Atatürk Kitaplığı nüshasının 32^b-60^a; Berlin nüshanın 30^a-54^b yaprakları arasındadır. Müstakil olarak ya da bazı yazmalar içinde de bulunmaktadır. Bölümü daha önce XI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu'nda (Samsun, 2019) "1467 Yılında Muhammed Adlı Bir Müellif Tarafından Manzum Olarak Yazılan *Sîret*'te Türkçe Söz Varlığı" başlıklı bildirimizde Türkçe söz varlığı yönünden incelemiştik (Esir, 2019, s. 1087-1098). Burada da tahkiye yönünden ele alacağız ve *Sîret*'in tamamında "dir" kullanımı üzerinde duracağız.

2.1 Halk Hikâyelerinde Tahkiye Tekniği

Halk hikâyelerinde sözlü-anlatıcı, klişeleşmiş bazı girişler yapmak suretiyle hikâyesini anlatmaya başlar. "Giriş" adı verilen bu kısımda anlatıcı genellikle ya bir türkü ya da bir koşma, semai ya da mizahi bir destan okur. Daha sonra "döşeme" denilen manzum veya mensur tekerleme kısmına geçilir. Bundan sonra ise hikâyenin anlatıldığı "fasıl" kısmı gelir. Genellikle "Râviyân-ı ahbâr, nâkilân-ı âsâr, muhaddisân-ı rûzigâr şöyle rivâyet ederler ki..." gibi klişe ifadelerle başlayan hikâye hem sözlü hem de saz eşliğinde devam eder (Sağlık, 2009, S 32, s. 51).

2.1.1. *Sîret*'in Tahkiye Tekniği

Sîret rivayetlere dayanmaktadır. Hz. Peygamber'in doğumu bölümünde "sözlü-anlatıcı", "Bü'l-Hasan Bekrî rivâyet eyledi / Mevlüdi böyle hikâyet eyledi (MC 9^a/b.1)" beytinde görülmektedir. *Sîret*'in sözlü anlatıma dayandığını gösteren başka ifadeler de var: "İşbu kışşa burada olsun tamâm / Dinleyene rahmet olsun ve's-selâm (MC 16^a/b. 9), Ebû Cehlûğ gözi gönli tolu ğam / Tamâm oldu bu kışşa burada hem (MC 32^b/b.1), "Söz öküş menzil-be-menzil gitdiler / Mekke şehrine yakıncaç yitdiler (MC 47^b/b.13), Hem bu kışşa burada oldu tamâm / Rahmet olsun dinleyene hâş u 'âm (MC 358^a/b.6). Yine "Râvî aydur", "dir", "söz çoğ-ıdı muhtasar oldu", "Yiri degül burada söz çok olur" gibi ifadeler eserin ilk başlarda sözlü anlatıldığını göstermektedir. *Sîret*'in daha sonraları yazıya aktarıldığını ve okunup dinlendiğini şu ifadelerden öğreniyoruz: "Hem bu kışşa burada oldu tamâm / Okıyana dinleyene çok selâm (MC 22^b/b.2)." "Kışşa dağı burada olsun tamâm / Okıyan dinleyene Hâğdan selâm (MC 284^a/b.3)."

Halk hikâyelerinde sözlü-anlatıcı zaman zaman "biz gelelim falancaya" gibi bir mevzudan başka bir mevzuya geçmektedir. Bu da halk hikâyelerinde görülen bir tahkiye tekniğidir. Anlatıcı zaman zaman anlattıklarının rivayetlere/söylentilere dayandığını söyleyerek dinleyicileri bilgilendirir. Benzerine "biz gelelim kıssaya (MC 176^b/b.17)" şeklinde *Sîret*'te görürüz. Vakaların oluş sıralamasına riayet edilmiştir. Vakalar arasında zaman ilişkisinde uygunluk görülmektedir. Vakaların asıl unsuru olan kahramanlar zaman zaman çevreleri ile tanıtılırlar. Özellikle vakaların başkahramanlarından Hz. Ali'yi her vakada görürüz. Olağanüstü meziyetlere sahiptir. Başkahramanların genelde yardımcı figürleri vardır. Başkahraman zorda kalınca hemen yardımına koşar. Bu çoklukla Hz. Ali'dir. Zaman ve vakalarda mekân genellikle gerçektir ve bellidir. Mekânlar coğrafi olarak bölgeler, şehirler, kaleler vb.dir. Bu yönüyle modern hikâyelere benzer. Tasvirler gerçek ve gerçek dışı olarak geniş yer tutar.

2.1.2. Kıssa-i Ticâret-i Mustafâ Berây-ı Hadîcetü'l-Kübrâ Bölümünde Tahkiye

Sîret'te tahkiyeyi Kıssa-i Ticâret-i Mustafâ Berây-ı Hadîcetü'l-Kübrâ hikâyesinde/bölümünde ele alacağız. Hikâye hâkim (ilahi/tanrısal) bakış açısıyla anlatılmıştır. Sözlü-anlatıcı, ikinci teklik şahısla gaipteki bir bülbüle seslenerek hikâyeye giriş yapıyor. Burada muhatap sözlü-anlatıcının kendisidir. Bülbüle hitaben bu dünyanın gelip geçiciliğini, geride kalıcı bir yadigâr bırakmak gerektiğini söylüyor:

Aç dilüñi söyle i bülbül' ayân
Kendü hâlün kendözüne kı l beyân
Ol ezel gülzârını zıkr eylegil
Bunda neyçün geldüğün fikr eylegil
Kim senün yurduñ degüldür bu mekân

Bir temâşâcı hümâsın sen hemân
Gönlüñi bağlamağıl bu menzile
Key şaķın aldanmağıl âb u gile
Kim bu gülzârıñ beķâsı yok-durur
Terk ider seni vefâsı yok-durur
Söyle mühlet virmiş-iken rûzıgâr
Tâ kıyâmet senden olsun yâdigâr
Kim göñüller şâhı şerhidür sözüñ
Cân ili sultânı medhidür sözüñ

MC 32^b/b. 2-8

Bu 7 beyit, bölümün giriş kısmı gibidir. Daha süslü ve tumturaklıdır; hikâyeye hazırlık niteliğindedir. Bu kısım halk hikâyelerindeki “giriş” ve “döşeme” bölümlerine benzemektedir. *Sîret*'in diğer bölümlerinde de benzer durum vardır. Daha süslü ve sanatlı ilk birkaç beyitten sonra “râvî aydur”, “Râvîler şöyle rivâyet eder ki”, “söylegil” gibi ifadelerle hikâyeye geçilmektedir. Bu bölümde “*Sîre*ni ol kerîm Peyğamberüñ / Söylegil ol Hâķ habîbi serverüñ (MC 32^b/b. 10)” beytinden sonra hikâyenin anlatımına geçilmektedir. Bu kısım halk hikâyelerindeki “fasıl” kısmı gibidir. Burada sözlü-anlatıcı, Hz. Peygamber'in 24 yaşına geldiğini, yüz güzelliğini, mizacını, güvenilir olduğunu anlatıyor ve hayatından kesitler sunuyor:

İlle gündün aydan arıdur yüzi
Cânlara cânlar bağışlardı sözi
Kimsenüñ ol ivine varmaz-ıdı
Kâfir-ile oturup tırmaz-ıdı
Gice gündüz tâ^c ate dem-sâz-ıdı
^c Āşık-ıdı ma^c şūka hem-râz-ıdı
Bir keret hîç ol yalan söylemedi
Şâdikü'l-kavl-ıdı hâķ içre adı
Bir para aķ bulut üstünde ^c ayân
Dursa durur yürise olur revân
Cümle kâfirler şeyâtın daķı dîv
Düşmen olmuş-dı kııurdu mekr ü rîv
Hâfız-ıdı nâzır-ıdı Hâķ aña
Gice gündüz tâ ebed öñden şoña

(MC 32^b/b. 11, 13, 14, 16)

(MC 33^a/b. 1, 4, 6)

Sözlü-anlatıcı, Hz. Peygamber'in tavaf için Kâbe'de olduğu bir sırada Ebû Cehil ile aralarındaki diyaloga da şahit oluyor:

Girmiş-idi Ka' beye bir gün tavāf
Kılur-ıdı içi şāf u taşı şāf
Eski kaftan geymiş-idi üstine
Söyler-idi kendü rāzın Dōstına
Ol Ebū Cehl-i la' ın anda-y-ıdı
Çünkü gördi Muştafāyı ol didi
Yā Muḥammed dir saña göyner özüm
Bil ki doğrudur yalan degül sözüm
İşbu şūret bu cemāl ki sende var
Saña beñzer bir yigit di kıanda var
Her hūnerlerde kemālūñ var-durur
Pehlevānluğūñ cemālūñ var-durur
İlle dervīşsin geyesūñ yok-durur
Aḥşam olıcağ yıyesūñ yok-durur
Muḥteşimāne eyü ṭonlar saña
Lāyık-ıduñ kim geyeydūñ egnūñe
Gelgil imdi nöker olğıl sen baña
Kim eyü ṭonlar vireyüm ben saña
Māl vireyüm ol kıadar kim ol ğanī
Kıurtarayum işbu yokluğdan seni (MC 33^a/b. 8-17)

Mustafa'nın buna cevabı şöyle idi:

Muştafā didi aña kim ol İlāh
Kıulına virür dilerse pādişāh
Māl anuñdur milk anuñdur ol virür
Her kime lāyık ne-y-ise ol bilür (MC 33^b/b. 1,2)

Mustafa, bu konuşmadan sonra amcası Ebū Tālib'in evine gider ve yeni elbise ister; Hamza, Abbās, Ebū Leheb de bu konuşmalara dāhil olur:

Didi vallāh lā-keşīr ü lā-kālīl
Kıalmadı nesne babañdan şöyle bil
Lākin üşde biñ direm gūmiş saña
Vireyüm var ne dilerseñ al aña
Ḥamza didi vireyüm üş ben dañı

Biñ direm gümüŝ saña ye'bne aḫī
Didi ʿ Abbās biñ direm ben de virem
Hem Zübeyr daḫı virdi biñ direm
Bū Leheb didi ki ben on biñ direm
Vireyüm tek bir keret kılsun kerem
Put öñinde bir keret secde'ylesün
Lāt öñünde başını yire qosun

(MC 33^b/b. 7-12)

Aralarındaki konuşmalar bu şekildi devam eder. Daha sonra Mustafa'nın ot toplaması, Abdülmuttalib'in Ken'ân adında bir adamının Mustafa'yı görmesi, aralarındaki konuşmaları sözlü-anlatıcı görüyor ve duyuyor gibidir. Bu fasıldan sonra sözlü-anlatıcı Hz. Hatice'nin anlatımına geçiyor. Asil bir aileden geldiğini, ahlakını, karakterini, fiziki yönünü, nesebini, zenginliğini anlatıyor:

Mekkede var-ıdı bir ḫatun ulu
Ḥüb-ıdı hem ʿ ākıle yüzi ŝulu
Kendü ʿ aşırında anuñ gibi güzel
Yoğ-ıdı bir ḫüb daḫı aña bedel
Ḥulkı görklü ḫüsni ğāyet ḫüb-ıdı
Ol zamānda meŝhūr ol maḫbüb-ıdı
Gözleri nergis ŝacı reyḫān-ıdı
Cān u diller ʿ ışkına ḫayrān-ıdı
Dişleri ağ yañağı ḫamrā-y-ıdı
Qaŝı qara gözleri ela-y-ıdı
Yüzinüñ nūrı güneŝden baḫtulu
Yoğ-ıdı bir aña beñzer baḫtulu
Pāk-dāmān doğrı sözlü pāk-bāz
Lütfi ğāyet çoğ-ıdı hem ḫıŝmı az
Kendünüñ adı Ḥadiceydi hemān
Atası adı Ḥuveylid bī-gümān
Mālınuñ ŝankim ḫisābı yoğ-ıdı
Cümle mālulardan ol artuğ-ıdı

(MC 34^b/b. 8-13)

(MC 35^a/b. 2-4)

Sözlü-anlatıcı sonra Mustafa'nın Hatice'nin kervanında ticarete başlaması konusuna geçiyor. Bu arada birbirini takip eden vakaları da sözlü-anlatıcı olduğu şekilde anlatıyor. Bütün

bunların sonucunda Mustafa, amcası Ebû Tâlib'e gidiyor ve Hadice'yi kendisine istemesini söylüyor. Ancak bu talebin Hadice tarafından nasıl karşılanacağı konusunda tereddütler vardır. Bu konuda bazı diyaloglar yaşanıyor:

Durdı pes ol dem yirinden ol   azîz
Pes Ebû Tâlib evine vardı tiz
Didi yâ   ammu dur örü gir yola
Hem kalan   ammularımı al bile
Ol H ad icen uĭ babasına varuĭ
Kızın isteĭ baĭa ne dirse vir uĭ (MC 52^a/b. 6-8)
Sen bil rsin ho  H ad ice h alini
H ubl ĭĭn  ululuĭĭn  m alını
Ulu begler istediler varmadı
Kimseyi h iĭ g zine g stermedi
Ne diyel m Őimdi varup biz aĭa
Bir la ife itdi beĭzer ol saĭa
Durdı Eb  Leheb yirinden s yledi
MaŐhara mı eyled ĭ bizi didi
Bu nicesi s z-durur kim s yled ĭ
Sen bizi bu ĭalka r sv y eyled ĭ
Sen H ad ice H atuna irmek saĭa
H am tama   dur yoĭ heves  ĭnden Őoĭa
Sen niredesin o ĭatun k andadur
Bu ne ĭod-b nlik-durur kim sended r (MC 52^a/b.11-17)
D ndi   Abb s aydur i n kes kişi
Ya   n  l yik g rmed ĭ mi bu işi (MC 52^b/b. 1)

Sonunda Mustafa'nın halası Safiye, Hatice'ye gider ve Hatice'den konu hakkındaki fikrini sorar. Olumlu olduĭunu  ĭrenince Eb  T lib'e durumu anlatır. Eb  Leheb'in dışında b t n amcalar Hatice'yi isteme konusunda olumludur. Birlikte Hatice'yi istemeye giderler. Bu sırada  eŐitli diyaloglar da yaŐanmaktadır. B t n bu yaŐananlar ve diyaloglar s zl -anlatıcı tarafından g r l r ve duyulur gibi anlatılmaktadır. Sonunda nik h ger ekleŐir, ziyafet verilir:

Pes Őafiy  MuŐtaf anuĭ   ammesi

Ol didi kim ben şınamışam besî

Ben varayum bileyüm daħı yigin

Çalkdı geydi tonlarını ol hemîn

Hadice Hatunun evine vardı

Hemân kim gördi hatun anı durdı (MC 52^b/b.12, 14, 15)

Ol didi bir söz işitdüm doğru mı

Geldüm anı bilmege yâ egri mi

Didi ol söz doğrudur şanmañ yalan

Siz gerek açuñ gerek idüñ nihân

Başum üstine didi tırdı hemân

Vardı Bū Tālib evine ol revân (MC 53^a/b.1, 2, 16)

İlle ʿ ammusı Ebū Leheb oda

Yandı düşdi cānına od bilmez n'ide

Durdılar pes cümle aʿ mām-ı nebî

Muştafā ortalarında ay gibi

Ol Huveylid menziline vardılar

Destür oldı çün içertü girdiler (MC 53^b/b. 2, 3, 4)

Çün nikāh işi daħı oldı tamām

Pes buyurdılar ki döktiler taʿ ām (MC 59^a/b. 8)

Hikâyenin sonunda dua bulunmaktadır:

Ol ikinüñ hürmeti-y-çün yâ Kerîm

Rahmet eyle rahm kııl kaldum le'îm

Ol mübârek gice haqqıyçun yine

Lütfuñ-ıla kııl nazır bu miskîne (MC 59^b/b.16, 17)

Mü'min kardaşlar hem mü'mināt

Müslimîn yoldaşlar hem Müslimāt

Naşib itgil Resül itsün şefâ ʿ at

Duʿ āmı hürmetiyçün kııl icâbet

Hağdan olsun rûhına yüz biñ selām

Günde yüz kez kıışsa hem olsun tamām (MC 60^a/b. 1-3)

3. “Dir” Kullanımı

Sîrel’te tahkiye konusuna bağlı olarak “dir” kullanımını dikkat çekmektedir. *Sîrel’te* “dir”in üç çeşidini görüyoruz.

3.1. “Demek” Anlamında

Sîrel’te pek çok yerde geçmektedir.

Biri birine **dir** bundan yig âdem

Ki doğmadı yaradılalı ‘âlem **MC 9^b/b.15**

[(Melekler) birbirlerine, âlem yaratılalı bundan daha iyi bir insan doğmadı, der(ler).]

Bu nebîdür **dir** hidâyet eyleyen

Bu-durur yarın şefâ’at eyleyen **MC 11^a/b.14**

[(Hoş bir ses) bu Müslümanlık yolunu gösteren ve yarın şefaât edecek olan Nebi’dir, der.]

Karşu geldi pes ‘Alînün anesi

Merhabâ **dir** i cihân yek-dânesi **MC 23^a/b.14**

[(Ali’nin annesi (Muhammed’i) karşıladı; “hoş geldin” ey cihanın biricigi dedi.)]

Pes Muhammed döndi ol oğlanlara

Ben gelince oturuñ **dir** anlara **MC 24^b/b.14**

[(Sonra Muhammed o gençlere döndü; onlara, “Ben gelinceye kadar oturunuz!” dedi.)]

Ol Ebû Cehl-i la’în **dir** ha niçe

Anı her yirde ögersiz tâ niçe **MC 26^a/b.12**

[(O melun Ebû Cehil, “Daha ne zamana kadar her yerde onu (Muhammed’i) öveceksiniz!” dedi.)]

Hergiz oğlandan kimesne böyle söz

Hîç işitmedi yâ kim **dir** şöyle söz **MC 28^a/b.15**

[(Kesinlikle bir çocuktan böyle bir söz kimse duymadı; böyle bir söz kim diyebilir ki?...)]

Bir bölügi **dir** Ebû Cehli gerek

Ba’zısı **dir** Talha-durur yigirek

Bir bölügi **dir** Ebû Süfyân ola

Bir bölügi didiler Hassân ola

Çılmazuz **dir** Meysere hiçbirini

Çamusınuñ bilürüz tedbîrini **MC 38^a/b.8, 9, 10**

[(Bir bölük (insan, kabile başı için) Ebû Cehil’in uygun düşeceğini söyler, bir bölük (insanın) da Talha’nın daha uygun olacağını derler.]

[(Bir bölüğü Ebû Süfyân olsun derler; bir bölüğü de Hassân olsun derler.)]

[(Meysere de “Hiçbirini istemiyoruz; hepsinin alacağı önlemi biliriz.” der.)]

Pes Ebû Cehl-i la'în **dir** duralum

Çün gele kona Muhammed varalum **MC 40^a/b.8**

[Sonra melun Ebû Cehil, "Geri duralım, Muhammed gelsin, konaklasın, bir görelim." dedi.]

Ol Ebû Cehl-i la'în **dir** cāzūdur

İşbu işleri iden bize budur **MC 41^b/b.11**

[O melun Ebû Cehil, "(Muhammed) büyüdür; bütün bu işleri bize eden odur." dedi.]

Muştafâ **dir** siz gidün ben durayum

Cümleñüzün rahtını ben göreyüm **MC 45^a/b.5**

[Mustafa, "Siz gidin, ben bekleyeyim; hepinizin yüküne ben bakayım." dedi.]

Çün ta'âm yindi Ebû Tâlib söze

Başladı **dir** geldüğümüz biz size **MC 53^b/b.8**

[Yemek yendi; Ebû Tâlip söze başladı: "Size gelme sebebimizi (açıklayayım)." dedi.]

Gözlerine oldu bu dünyâ tamu

Vardı Varğa katına **dir** yâ'amu **MC 54^a/b.8**

[(Hatice Hanım'ın) gözlerine bu dünya cehennem oldu; Varka'nın huzuruna vararak "Ey amca!" dedi.]

Bir ün işitdüm yukarıdan hemîn

Yâ Resülellâh beri dön **dir** yakîn **MC 64^a/b.5**

[Kuşkusuz yukardan, "Yâ Resulellah, beri dön!" diye bir ses işittim.]

Çün oğıdum **dir** göge kalkdı hemân

Ben dağı döndüm eve oldum revân **MC 64^b/b.9**

[(Peygamber), "Ben (ayeti) okudum; (Cebrail) göğe yükseldi; ben de döndüm eve geldim." dedi.]

Pes didi yarındası gün Muştafâ

Kim ımızganmış-ıdum **dir** ol şafâ' **MC 65^a/b.13**

[Sonra, ertesi gün o gönlü şen Muştafâ, "Azıcık uyumuştum." dedi.]

Üç dağı aḡşamı dört yatsuyı ol

Geldi kıldı aḡa uydum **dir** Resûl **MC 65^a/b.12**

[Resul, "(Cebrail) geldi, üç (rekât) akşamı, dört (rekât) yatsıyı kıldı, (ben de) ona uydum." dedi.]

Bilmezem **dir** kıanda giderem hemân

Bir derin deryâ içinde nâ-gehân **MC 66^a/b.15**

[(Ebû Bekir), "Bir derin derya içinde ansızın nereye gittiğimi bilmiyorum." der.]

Hıç-durur **dir** taḡtuḡunuz bütleri

Dir put ehliḡür cehennem itleri **MC 72^b/b.8**

[(Muhammed), "Taḡtığınız putlar bir hiçtir; puta tapanlar cehennemliktir!" demektedir.]

Pes ilerü geldi şuya ḡükm iden

Yâ Resülellâh buyur **dir** dünyeden **MC 78^b/b.17**

[Sonra suya hükmeden öne çıktı, “Ey Resûlüllah, emret, dünyadan... (devamı sonraki beyit)” dedi.]

Herzedür **dir** tapduğumuz putları

Dir put ehlihdür cehennem itleri **MC 80^a/b.8**

[(Muhammed), “Taptığınız putlar bir hiçtir; puta tapanlar cehennemliktir!” demektedir.]

Lütf-ıla hoş güle güle Muştafâ

Gel içerü yâ ‘ Ömer **dir** merhabâ **MC 81^b/b.16**

[Mustafâ, nezaketle ve gülerek “Ey Ömer, içeribuyur, merhaba!” der.]

Şol yanumdan dağı geldi pes bir ün

Yâ Muhammed yâ Muhammed **dir** bugün **MC 86^a/b.15**

[Sol tarafımdan bir ses geldi: “Ey Muhammed ey Muhammed, bugün...” der.]

Yâ Muhammed yâ Muhammed **dir** başa

Bir nazar kıl hâcetüm vardır saña **MC 86^b/b.6**

[(Cebraîl), “Ey Muhammed ey Muhammed, bana bak, sana ihtiyacım var!” der.]

Olar **dir** bilmezüz yine ururlar

Didüm bunlar dağı kimler-dururlar **MC 94^a/b.7**

[Onlar (bir grup) “bilmeyiz” der, yine vururlar. “Bunlar da kimlerdir?” dedim.]

Hağ tamâm itdüm dîni **dir** devleti

Râzî oldum dînüñüzden **dir** katı **MC 478^b/b.1**

[Hak (Allâh) dininizi de devletinizi de tamamladım diyor; dininizden razı oldum diyor.]

3.2. Dirmek “Toplamak, Biriktirmek” Anlamında

Sîret’te bu kullanım bir yerde geçmektedir.

‘Aklı geldi didiler hatun saña

N’oldı hâlün kendözünj **dir**señe **MC 48^b/b.11**

[Aklı başına gelince “Hanım, sana ne oldu, bu hâlin ne? Kendini toplasana!” dediler.]

3.3. Bir Anlatım Tekniği Olarak “dir”

Bu “dir” kullanımı *Sîret*’in ilk şeklinin sözlü olarak anlatıldığını da göstermektedir. “Dir”’in bu görevi dışında, aşağıdaki beyitlerin anlamlarına bir katkısı yoktur. Nitekim “dir” olmadan, beyitlerin anlamında bir daralma, değişme ya da anlamsızlık olmuyor.

Döndüm andan **dir** eve geldüm yine

Muntazır oldum oturdum üç güne **MC 14^a/b.5**

[Oradan döndüm eve geldim tekrar; oturdum üç gün bekledim.]

Çok şükürler eyledi kıldı du’â’

Şakla düşmenden bunu **dir** i Huzâ **MC 14^b/b.5**

[Çokça şükretti, dua eyledi; ey Allah’ım, bunu (Muhammed’i) düşmandan koru (dedi)!]

Tâhireyi tãhire **dir** virdiler

Şâdıķı şâdıķa lâyıķ gördiler **MC 59^a/b.10**

[Temiz kadını temiz erkeğe verdiler; doğru erkeği doğru kadına layık gördüler.]

Çünkü baķdum **dir** yukaru ben hemân

Nürdan bir kürsî gördüm **dir** ' ayân **MC 63^b/b.10**

[Ne zaman ki yukarı baktım; ortada duran nurdan bir taht gördüm.]

Ben didüm **dir** bu didüğün i ulu

Ol benüm yârum nişânıdır kamu **MC 67^b/b.13**

[Ebû Bekir, "Ben dedim ey ulu, o, bütünüyle benim dostumun (peygamberlik) nişanıdır." dedi.]

Şol âbâ' ecdâd kamu ölenleri

Gür içinde oddadur **dir** anları **MC 80^a/b.7**

[O atalardan bütün ölenleri, mezarda ateş içinde olanları]

Pes du'â' yâdına geldi **dir** hemîn

Ol du'â' oķur melekler dir âmîn **MC 181^b/b.11**

[O sırada dua hatırına geldi; o (Hz. Peygamber) dua okudu, melekler de "amin" dedi.] Buradaki ikinci "dir", "demek" anlamındadır.

El götürdi hãzrete kıldı du'â'

Didi dutdum emrüni **dir** i Hüdâ **MC 127^b/b.1**

[Elini hazrete/Allah'a kaldırdı, dua etti: "Ey Hüdâ, emrini tuttum." dedi.]

Sordı 'Abbâs n'oldı hâl **dir** yâ Resûl

Didi daķı va'denün vaķtı degül **MC 128^a/b.2**

[Abbas sordu: "Yâ Resul durum nedir?" (Resul): "Daha işin yapılma zamanı değil." dedi.]

Pes Resûlüllâh yirinden dur-dı **dir**

Ol maęāraya bir ayağ ur-dı **dir**

Bir büyük kaķu açıldı **dir** hemân

Bir deņiz var ol yanında bî-gümân **MC 149^a/b.16,17**

[Resûlüllâh yerinden kalktı; o mağara (kapısına) ayağıyla dokundu; o anda büyük bir kaķı açıldı; yanında bir deniz vardı.]

İki yalın yüzlü maķbûb nev-cüvân

Bir gemi sürmiş gelür **dir** hoş revân **MC 149^b/b.2**

[İki yeni yetme genç, bir gemi ile neşe içinde gelirler.]

Mekkenen kaķdı Muħammed gitdi ol

Ol Medîne şehrine **dir** dutdı yol **MC 150^b/b.1**

[Muħammed, Mekke'den kaķtı, gitti; Medine şehrine doğru yola çıktı.]

Çünkü bu sözi işitdi ol la'în

Dâvudî geydi zirih **dir** pes hemîn **MC 150^b/b.10**

[O melun bu sözü işitince hemen Davudî zırhını giydi.]

Cebre’îl Hâkdan getüriben selâm
Didi **dir** ‘izzüm Hâkı-çün yâ imâm **MC 156^a/b.11**

[Cebrail, Allah’tan selam getirdi; “İzzetim hakkı için ey İmam!” dedi.]

Şu resme urdı **dir** zaḥm-ı sinânı
Ki tar itdi o halka giñ cihānı **MC 176^a/b.3**

[O derece kılıç salladı ki dünyayı o halka dar etti.]

Rāvī aydur kōrku oldı **dir** hemān
Ol la’înüñ ḥamlesinden ol zaman **MC 190^b/b.2**

[Ravi, o melunun ḥamlesinden o zaman çok korku olduğunu söyledi.]

İrdi bir taş ağzına Peygamberün
Dişleri uşandı **dir** ol serverün **MC 213^a/b.17**

[Peygamber’in ağzına bir taş isabet etti; o peygamberler önderinin dişleri kırıldı.]

Hürrem oldı ol ‘adüvvüllāh Velîd
Para para kılayım **dir** ol pelîd **MC 279^a/b.11**

[O Allah düşmanı Velîd mutlu oldu; o alçak, ister ki parça parça edeyim.]

Teni ditrer başından ‘aklı uşdı
Elinden **dir** kılıcı yire düşdi **MC 320^a/b.14**

[Bedeni titredi; akli başından gitti; elinden kılıcı yere düştü.]

Çoyunların şığırın sürdiler **dir**
Çumâş u naḥd deveye urdılar **dir** **MC 326^a/b.12**

[Koyunlarını, şığırını sürdüler; ev eşyasını, parasını deveye yüklediler.]

Cebre’îl geldi didi Hâkdan selâm
Doğrı didi ol ‘Arab **dir** yâ imam **MC 328^a/b.13**

[Cebrail geldi, Hak’tan selam getirdi; “Ey İmam, o Arap doğru dedi!” (dedi.)]

Ol ‘adüvvüllāh seni **dir** yâ ‘Alî
Cenge ister sen ne dirsın yâ velî **MC 333^a/b.4**

[Ey Ali, o Allah düşmanı seni cenge istiyor; sen ne diyorsun ey Velî!]

Yâ Resülellāh buyur **dir** varayum
Hâk buyurursa anı iki yarayum **MC 333^a/b.5**

[Ey Resulüllah, emret, varayım; Allah’ın izniyle onu ikiye böleyim!]

Çün Resülüllāh aldı **dir** hemān
Mekkeyi kâfir elinden ol zamān **MC 389^b/b.3**

[Resulüllah, o zaman Mekke’yi kâfir elinden aldı.]

Pes Resülüllāh buyurdu **dir** hemān
Tiz getürdiler ‘alemler ol zaman **MC 392^b/b.4**

[Resulüllah istedi, hemen sancakları getirdiler.]

- Bu söz üzre geçmedin **dir** bir zamân
Kıacdı döndi leşkerüñ öñi hemân **MC 392^b/b.4**
[Bu söz üzerinden kısa bir süre geçmişti ki, askerin ön tarafı kaçarak geri döndü.]
- Leşkerüñ pîş-revleri **dir** döndiler
Kacdılar sankim basılıp sindılar **MC 393^a/b.5**
[Askerin öncüleri dönerek kaçtılar; sanki basılıp mağlup olmuş gibiydiler...]
- Pes Müsülmânlar oturdu bir zamân
Geldi pes Za'lem irişdi **dir** hemân **MC 420^b/b.3**
[Müslümanlar bir süre oturdular; Zalem hemen geldi, yetişti.]
- Sürdi şâhuñ üstüne **dir** ol la'tın
Kana dönmiş gözi hışmından hemin **MC 422^a/b.12**
[O melun (atını) Şâh'ın üzerine sürdü; öfkeden gözleri kızarmıştı.]
- Kaçıdı ün eyledi kıldı figân
Sürdi şâhuñ üstüne **dir** nâ-gehân **MC 422^b/b.2**
[Kızdı, bağırdı, çağırdı; (atını) ansızın Şâh'ın üzerine sürdü.]
- Tiz şavuldu harbe öñinden 'Alî
Çünkü geçdi şıçradı **dir** ol velî **MC 422^b/b.6**
[Alî, çabucak süngüden savuştu, geçti; o Velî yerinden sıçradı.]
- Harbe-y-ile Za'lemi şâh-ı cihân
Atdı **dir** gögsinde urdı nâ-gehân **MC 422^b/b.9**
[Cihanın Şah'ı, Zalem'i mızrakla göğsünden atıp vurdu.]
- Yüregin yardı çıkdı püşte ol **dir**
Yıkıldı yüzi üzre küşte ol **dir** **MC 422^b/b.10**
[Karnını sırtına kadar yardı; yüzü üzerine devrildi, öldü.]
- Karalar leşkeri bâkî kalanı
Çün eyle gördiler **dir** anlar anı **MC 422^b/b.11**
[Geri kalan Karalar askeri, onu o şekilde gördüler.]
- Çün Karalar gördiler bu leşkeri
Yüz çevürüp kaçdılar **dir** her biri **MC 423^a/b.3**
[Karalar, bu askeri görünce hepsi birden bırakıp kaçtılar.]
- Çünkü irdi **dir** toğuzuncı gece
Diñle şâhı n'eyledi anda nice **MC 425^b/b.2**
[Dokuzuncu gece oldu; Şâh'ı dinle ki orada neler etti neler?]
- Kal'aya yakın karavul kendüsi
Durmuş-ıdı **dir** işitdi bir sesi **MC 425^b/b.3**
[Kendisi kaleye yakın (bir yerde) gözcü idi; bir ses işitti.]

- Durdu ıkıdı menberine **dir** Resul
Allāha hamd u Őenā' eyledi bol **MC 447^b/b.7**
[Resul kalktı, minbere ıktı; Allah'a oka Őükür ve övgüde bulundu.]
- ıktı Őardan taŐra Peygamber hemān
Sedi dört biŐ kişi **dir** hoş pehlevān **MC 448^a/b.8**
[O sırada Peygamber Őehrin dıŐına ıktı; dört bin pehivan seti.]
- Müte adlu köy atında **dir** yakın
Gördü leŐkerler hemān biri birin **MC 450^a/b.9**
[Mute adlı köy yanında bir yerde; iki ordu öylece birbirini gördüler.]
- Geldi Hurkul daŐı yitdi **dir** hemān
Oldı kâfir yüz biŐ artu ol zaman **MC 450^a/b.10**
[Hurkul da (Herakleios) hemen geldi, yetişti; öylece kâfir yüz binden fazla oldu.]
- Geldi hātifden yine **dir** hem bir ün
Didi oŐ vatı degül-durur bugün **MC 450^a/b.14**
[Yine gaipten bir ses geldi; "Durun, vakti değildir bugün!" dedi.]
- Zeyd işitdi ün aıdı **dir** hemīn
Didi neyün böyle dirsın i la'in **MC 451^a/b.5**
[Zeyd (bu sözü) işitince kızdı ve dedi: "Ey melun, neden böyle diyorsun?..."]
- Şöyle kim öykeyle bir ceng oldu **dir**
Ditredi atlar ayağında bu yir **MC 452^b/b.1**
[Öyle etin sir savaş oldu ki, atların ayağı altında yer titredi.]
- ılıcdan Şöyle opdı **dir** ekāak
Ki oldı yidi yir bu ouz eflāk **MC 452^b/b.4**
[Kılı sesleri o kadar yükseldi ki; yedi yer, dokuz felek bu seslerle inledi.]
- ırdı ok kâfirleri **dir** ol dilir
ara anlara bulaŐdı hemü Őir **MC 458^a/b.13**
[O yiğit, ok kâfir öldürdü; aslan gibi kanlar içinde kaldı.]
- Rāvī aydur Hālīd ol mü'minleri
Bir yire cem' eyledi **dir** onları **MC 458^a/b.15**
[Ravi der: "Hālīd o müminleri bir yere topladı."]
- Bindi ol mel'un yürüdü **dir** hemān
Őanki bir deryā aıp oldu revān **MC 466^b/b.2**
[O melun hemen (atına) bindi ve yürüdü; sanki bir derya akmaya başladı.]
- Bir yanından na're urup pehlevān
Sil gibi girdi **dir** ol cenge revān **MC 467^a/b.3**
[Bir tarafından haykıran pehlivan; sel gibi girdi cenge hemen.]
- DouŐdı birbirine ol eri **dir**

- Ki ditretti at ayağı yiri **dir** MC 467^b/b.14
[Askerler birbiriyle çarpışmaya başlayınca sanki atların ayağı altındaki yer titrediydi.]
- Kâfirün bî-ḥad yığıldı leşkeri
On yidi kez yüz biñ oldu **dir** çeri MC 468^b/b.9
[Kâfirin sınırsız askeri toplandı; asker bir milyon yedi yüz bin oldu.]
- Geldi Kōstantīn ilinün leşkeri
Rûm iliniden daḥı geldi **dir** çeri MC 468^b/b.10
[Kostantin ilinin askeri geldi; Rûm ilinden de asker geldi.]
- Tâzelendi kâfirün **dir** leşkeri
Birbirisinden bahâdur her biri MC 468^b/b.12
[Kâfir askeri, her biri birbirinden usta savaşçılarla takviye edildi.]
- Dürlü dürlü kâfirün koşunların
Birbirine urdı **dir** bozdı varın MC 472^a/b.9
[Çeşitli düzendeki kâfir saflarını birbirine kattı, nesi var nesi yok hepsini dağıttı.]
- Şâh-ı merdân gördi **dir** ol leşkeri
Kim tükenmez kırmag-ıla ol çeri MC 473^a/b.5
[Şâhımerdan o askeri gördü: o asker öldürmekle tükenecek gibi değil...]
- Hem havâdan **dir** ferîştehler cevâb
Virdiler mü'minlere budur şavâb MC 474^a/b.11
[Hem havadan melekler müminlere cevap verdiler ki doğrusu budur.]
- Şu deñlü aldılar **dir** mâlı anda
Ki taldı ḳalması yir ḥâlî anda MC 474^b/b.1
[O kadar çok ganimet aldılar ki hiçbir yer boş kalmadı.]
- Durdı ol 'Abdülmelik **dir** pes hemân
Ḥalkını uyardı bindürdi revân MC 475^b/b.1
[Abdülmelik hemen kalktı; halkını uyardı, çabucak takibe başladı.]
- Çünki aşḥâb ol tonı **dir** gördiler
Key ta'accüb eylediler durdılar MC 475^b/b.7
[Ashap o giysiyi gördüklerinde şaşırıp kaldılar.]
- Çün Vidâ' Ḥaccini itdi **dir** Resûl
Şehrine geldi emîn oturdı ol MC 478^a/b.5
[Resûl, Veda Haccı'nı tamamlayınca, şehrine (Medine'ye) gelip güven içinde yerleşti.]
- Kim ḳamu 'ömrinde ol deñlü hemîn
Ağladuğı yoğ-ıdı **dir** ol Emîn MC 478^a/b.10
[O Emîn (Hz. Ebu Bekir) bütün ömründe o kadar çok ağlamamıştı.]

4. “Dir”in Yerine Kullanılan Diğer Alternatifler

“Dir”in yerine B’de iki yerde “çok”, MC’de bir yerde “key”, B’de bir yerde “kim” kelimelerinin kullanıldığını görüyoruz. B’de bir yerde de herhangi bir söz kullanılmamıştır.

Rāvī aydur k̄or̄ku oldı <u>dir/çok</u> (B) hemān	
Ol la’ınūn ḥamlesinden ol zaman	MC 190 ^b /b.2
Pes Resūlullāh buyurdı <u>dir/kim</u> (B) hemān	
Tiz getürdiler ‘alemler ol zaman	MC 392 ^b /b.4
Ḥarbe-y-ile Za’lemi šāh-ı cihān	
Atdı <u>dir/-</u> (B) gögsinde urdı nā-gehān	MC 422 ^b /b.9
Geldi K̄oştānīn ilinūn leşkeri	
Rūm ilinūn den daḥı geldi <u>dir/çok</u> (B) çeri	MC 468 ^b /b.10
Ḥaḫ tamām itdüm dīni <u>dir</u> devleti	
Rāzī oldum dīnūnūzden <u>dir/key</u> (MC) ḫatı	MC 478 ^b /b.1

5. Redif Olarak “dir”

Bir anlatım tekniği olarak “dir”, beyitte bulunduğu yere göre bazen redif bazen de redifi oluşturan grubun bir parçası olabilmektedir.

Redif:

Doḫuşdı birbirine ol çeri <u>dir</u>	
Ki ditretti at ayağı yiri <u>dir</u>	(<u>dir</u>) MC 467 ^b /b.14

Redifin bir parçası:

Pes Resūlullāh yirinden dur-dı <u>dir</u>	
Ol maḡārāya bir ayaḡ ur-dı <u>dir</u>	(-dı <u>dir</u>)MC 149 ^a /b.16
Ḳoyunların şıḡırın sürdiler <u>dir</u>	
Ḳumāş u naḫd deveye urdılar <u>dir</u>	(-diler <u>dir</u> / -dılar <u>dir</u>) MC 326 ^a /b.12
Yüregın yardı çıḫdı püşte ol <u>dir</u>	
Yıḫıldı yüzi üzre küşte ol <u>dir</u>	(ol <u>dir</u>) MC 422 ^b /b.10

Sonuç

Sîret metinleri, sözlü-anlatıcının en önemli figürlerden/biçimlerden biri olduğu sözlü edebî türdür. Sözlü-anlatıcı aktör gibidir. Tahkiye tekniği ve kurgu sözlü-anlatıcının eseridir. Halk kültürüne dair bolca mahsulü içinde barındırır. Zaman ve mekân çoklukla gerçektir. Vakalar gerçek ve gerçek dışı bir aradadır. Manevi ve dinî yönü vardır. Halkta kahramanlık bilincinin diri kalmasını sağlamaktadır. Toplumun her kesimine hitap etmektedir. *Sîret* metinleri esasta yazılan değil anlatılan metinlerdir. Yazıya geçirildikten sonra yazılı metin üzerinden okunmuş ve dinlenmiştir. Pek çok bakımdan halk hikâyeleri ile benzerlik gösterse de yazıya geçirildikten sonra nazım şekli, vezin gibi yönleri ile klasik edebî ürünler gibidir. *Sîret*'te sözlü-anlatıcı vakalarla ilgili, her şeye hakimdir. Vakayı gören durumundadır. Bu açıdan bakıldığında *Sîret*, hakim (ilahi/tanrısal) bakış açısıyla anlatılmıştır. Elbette *Sîret* çok uzun ve çok sayıda vakadan oluştuğu için değerlendirmedigimiz anlatı teknikleri de olabilir.

Sîret'te "dir" kullanımının "demek" anlamında, "dirmek" (toplamak, biriktirmek) anlamında ve bir anlatım tekniği "dir" olarak üç kullanımını görüyoruz. Bunlardan anlatım tekniği "dir" kullanımı tahkiyenin bir özelliği olarak dikkat çekici bir yaygınlıkta kullanılmıştır. Araştırmalarımızda anlatım tekniği "dir" kullanımı ile ilgili bir çalışmaya rastlamadık.

Kısaltmalar

- B. Berlin Staatsbibliothek Ms.or.fol.3333 numarada kayıtlı nüsha.
MC. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı MC_Yz_O_0053 demirbaş numarada kayıtlı nüsha.

Kaynakça

- Türk Dil Kurumu Yayınları (2009), *Türkçe Sözlük*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu.
Levend, A. S. (1984), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Basımevi.
Sağlık, Ş. (2009), "Halk Hikâyelerinde Tahkiye Tekniği ve Kurgu", *Hece-Öykü Dosya Türk Halk Hikâyeciliği I*, 32: 48-57.
Esir, H. A. (2019), "XV. Yüzyılda Muhammed Tarafından Yazılan Manzum Sîret'in Nüshaları-I", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 41(1): 63-88.
Esir, H. A. (2019), "XV. yüzyılda Muhammed tarafından yazılan manzum Sîret'ten bahseden çalışmalar ve Sîret'in nüsha kayıtları-II", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 41(2): 107-130.

Esir, H. A. (2019), “1467 Yılında Muhammed Adli Bir Müellif Tarafından Manzum Olarak Yazılan *Sîret*’te Türkçe Söz Varlığı”, *XI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, Ondokuz Mayıs Üniversitesi*, Samsun, 1087-1098.

Esir, H. A. (2021), “1467’de Muhammed Adlı Bir Müellifin Yazdığı Manzum *Sîret*’te Müellifin Kim Olduğu Meselesi”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 72: 133-158.

Extended Summary

In sîrets/siyers, the life of the Prophet is narrated under various topics and titles. In this study, the narration of the first poetic Sîret in Turkish literature, according to our current knowledge, which was written by an author named Muhammed in 872 [1467] and the use of "dir" have been evaluated. In narrative-based texts, highlighting the case is just announcing the event. However, it also has an artistic side. In other words, there are ways/forms in which the case is conveyed/explained. The sîret has been explained from the dominant point of view. The story communication takes place with the sender, the transmitter and the receiver. The oral narrator uses different narration techniques while describing the case. This narration of him is called *tahkiye*. In the long winter nights, heroic stories such as Hamza-nâme, which is mixed with legends, are read and listened in silence with great excitement. Sîrets, including hamza-names and cenk-names, were told orally at first, and then they were written down and came to the present day. There are many reasons why Sîret is told. The main reason is to give information. It is also aimed to make the listeners have a pleasant time while giving information. Folk tale-telling functioned like television, cinema, and sports in modern times. It was the center of life. At the same time, they had the aim of keeping the spirit of war and struggle alive and giving lessons. From this point of view, Sîret texts are of great importance in terms of historical, sociological, cultural aspects and have a rich content. In Sîret, there are sections that are in harmony with historical events, as well as motifs and eposotes/events that are imaginative, extraordinary, and that give a specialty to the subject on their own, originating from folk culture.

In folk tales, the oral-narrator sometimes moves from one subject to another, telling "let's come to so-and-so"; and we see a similar one in Sîret. This is a narration technique seen in folk tales. From time to time, the narrator informs the audience by saying that what he tells is based on rumors. In Sîret, the order of occurrence of the cases and the time relationship between the cases are observed. Heroes are introduced with their surroundings from time to time. The protagonists usually have supporting figures. They immediately rush to help when the protagonist is in difficulty. This is usually Hz. Ali. We see Hz. Ali in every event.

He has extraordinary virtues. In Sîret, time and space are generally real. Locations are geographically regions, cities, and castles. In this respect, it is similar to modern stories. Depictions, as real and unreal, occupy a wide place. The story of the Prophet's marriage to Hz. Hatice is narrated from the dominant point of view. The Sîret's this part consisting of 936 couplets was included in the study. The oral-narrator starts the story by calling out to a nightingale in second-person singular, and says that a permanent work should be left behind, addressing the transience of this world. This part consisting of the first 7 couplets is the introduction to the story.

A more ornate and artistic language is used, and it is a preparation for the story. This part is similar to the "introduction" and "döşeme" parts of folk tales. There is a similar situation in other parts of Sîret. After the first few couplets, which are more ornate and artistic, the story begins. This part is similar to the "fasıl" part in folk tales. Here, the oral-narrator introduces the Prophet and presents sections from his life. After this chapter, the oral-narrator moves on to Hatice's narration. He narrates her having a noble family, her morals, character, physical characteristics, lineage and wealth. Then, he moves on to the subject of Mustafa's starting trade in Hatice's caravan. Meanwhile, the oral-narrator narrates the successive cases. As a result of all this, Mustafa goes to his uncle Abu Talib and tells him to ask Hatice for him. However, there are hesitations about how this demand will be met by Hatice. There are some dialogues on about this. Finally, Safiye, Mustafa's aunt, goes to Hatice and asks Hatice for her opinion on the subject. When she learns that it is positive, she tells Abu Talib about the situation. Except for Abu Lahab, all uncles are positive about asking for Hatice. They go to ask for Hatice. Meanwhile, various dialogues take place. The oral-narrator describes all these experiences and dialogues as if he were seeing and hearing them. Finally, the wedding takes place and a feast is given. The Sîret text contains many products of folk culture. In Sîret, time and space are mostly real. The real and the unreal cases coexist. It has a spiritual and religious aspect. It ensures that the consciousness of heroism remains alive in the public. It appeals to all segments of society. Sîret texts are not written texts but narrated texts. After being transcribed, it was read and listened through the written text. Although it is similar to folk tales in many respects, after it is written down, it is like classical literary products with its aspects such as verse and meter. In Sîret, the oral-narrator has control over everything related to the cases. He is the one seeing the case.

There are statements showing that Sîret is based on oral narration. These expressions show that the work was told orally at first. The sîret was later transcribed. In Sîret, three uses of "dir" have been identified. These are "meaning", "dirmek" (collecting, accumulating), and a narrative technique. The use of "dir" as a narrative technique is prominently widespread, as a feature of narration. This usage shows that Sîret was first narrated orally.